

Explaining the Effect of the Absence of Regional Organizations on the State of Economic Growth in the Regions of Central Europe, Eastern Europe and Central Asia between 2008-2015 from a Geopolitical Perspective

Hojjat Mahkouei[✉] , and Maryam Shabani²

1. Corresponding author, Department of Geography, Najafabad Branche, Islamic Azad University, Najafabad, Iran. E-mail: hojat_59_m@yahoo.com

2. Department of Geography, Kermanshah Branche, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Article Info

Article type:
Research Paper

Article history:

Received: 24 August 2024

Received in revised form:

27 August 2024

Accepted: 28 August 2024

Keywords:

Regional Organization,
Central and Eastern Europe,
Central Asia,
Economic Growth.

ABSTRACT

One of the topics and issues that influence the development and progress of countries today and in the age of information is the formation of regional unions and regional organizations. Looking at the scope of the world, we can see that countries in regional organizations all over the world have not been able to achieve a regional link and regional grouping, while the formation of regional organizations influences the development process of countries in all its dimensions, as the European Union has shown this issue. In the Central and Eastern European region, the formation of a regional organization that can speed up the path of development, especially economic development, has not yet been established, but in Central Asia, despite the existence of the Eurasian Economic Union and even the Shanghai Cooperation Organization, the countries of this region are experiencing economic growth. They are not suitable for the regional geostrategic position. However, due to the influence of these regions on the international system, they are still in the center of attention. The main purpose of this article is to explain the effect of the absence of regional organizations on the economic growth of countries in Central Europe, Eastern Europe and Central Asia. The research method used in this article is descriptive-analytical and library sources were utilized. The results of the findings show that although there has been economic growth in these regions, due to the regional and international crises as well as the lack of a regional organization, economic growth in Central and Eastern Europe and Central Asia is not stable. It has not been stable and continuous.

Cite this article: Mahkouei, H. Shabani, M. (2024). Explaining the Effect of the Absence of Regional Organizations on the State of Economic Growth in the Regions of Central Europe, Eastern Europe and Central Asia between 2008-2015 from a Geopolitical Perspective. *New Geopolitics Research*, 1 (1), 63-83.

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22034/nrpg.1.1.5>

Publisher: Lorestan University.

Introduction

The rise of countries in different regions of the world for stability and regional integration, to achieve development and progress in the third millennium and the age of globalization, is quite evident. One of the main concerns for countries in the third millennium, which has become known as the millennium of development and progress, is economic development and growth. In the regions of Central Europe, Eastern Europe, and Central Asia, economic growth does not have a continuous stability. The economic outlook of these regions is exposed to serious global and regional risks. Due to the close financial and commercial relations between Europe and Central Asia, the high income of Europe has a direct relationship with Asian countries and the Euro debt crisis has also affected the growth of these countries. Growth in the developing countries of Central Europe, Eastern Europe and Central Asia region decelerated significantly in 2012 from the relatively strong growth of 2011. All the economies of this region must deal with the conditions of external challenges, including the economic stagnation of the Eurozone and the debt problems of the global financial markets and the decline of the global economy. Western Balkan countries, by their strong economic and banking connections with high-income European countries, have prevented the banking sector from suffering more from a decrease in export demand, a decrease in capital and money flow. The banking system in some countries is under considerable pressure due to the sharp reduction in economic activities, weak sources of credit and insignificant foreign financial resources. Unpaid loans increased especially in Bosnia and Herzegovina (12.7%), Moldova (17.3%), and Romania (17.3%). Similarly, the NPL rate in Ukraine is increasing and in Kazakhstan it still remains at a high level of 37%.

Method

In a descriptive-analytical way, this article has investigated the economic growth situation of the countries of Central Europe, Eastern Europe, and Central Asia in 2008-2015 from a geopolitical point of view using library resources and internet sites. What has been the main concern in this article is the explanation of the influence of regional organizations on the economic growth of these regions, as Central European, Eastern European, and Central Asian countries have not been successful in achieving regional grouping. The main question in this article has been raised as follows: What is the state of economic growth in the countries of Central Europe, Eastern Europe, and Central Asia despite the absence of a regional organization?

Results and Discussion

Despite the various obstacles to economic activities, economic growth has declined significantly in Central Europe, Eastern Europe, and Central Asia in the first half of 2012. Currently, all economies have to face external challenges, including economic recession as well as the debts and problems of the Eurozone, the escape of the global financial market, and the decline of the global economy. Western Balkan countries, which have a strong economy and banking relationship with high-income European countries, are suffering from a decrease in export demand, a decrease in capital and the amount of financial turnover, and the weakness of

the banking sector. The global economic slowdown reduces the export demand for goods such as steel, which is affected by the negative economy of Ukraine, and despite the increase of 4.6 percentage of the gold price this year, a geological change in the gold mines of important countries and a lower rate of strikes have led to a sharper contraction in the production growth of the Republic of Kyrgyzstan. Domestic consumption, which is the main driver of growth in the region, has increased exponentially during the financial crisis. This has resulted in tighter credit conditions, tightening of the financial sector, and high rate of unemployment. The regulation of domestic demand in Turkey is mainly caused by the increase in the monetary interest rate from October 2011 to July 2012 and has caused a sharp decrease in bank lending.

Industrial production in Europe and Central Asia has been growing strongly, with an annual percentage rate of 6.4% in the quarter ending November 2012. This was mainly driven by strong performance in several economies: Turkey (30.5% due to strong exports and extraordinary daily work in November), Lithuania (26.3% as it is still the main oil refiner), and Kazakhstan (due to fundamental changes). The growth of industrial products for other contracting regions, including Bulgaria (13.1%), Ukraine (8.6%), and Latvia (3.7%) has decreased sharply and in Russia (2%), Yugoslavia (1.2%), and Romania (1 %), in the last quarter, the growth of industrial products has weakened with a lower ratio. It should be noted that this reduction ended in November. In addition to industrial products, the summer drought is expected to reduce GDP growth in affected countries, including Russia, Romania, Yugoslavia, and Bosnia and Herzegovina in the third quarter of the year. Business surveys for December suggest that favorable operating conditions for Turkey's construction sector will continue, as the country's PMI has remained above the benchmark index of 50 for December. Although seasonally adjusted Russia's services PMI has also remained above benchmark in December, the country's PMI has fallen below the benchmark 50 line for the construction sector, indicating a possible slowdown in the sector in early 2013 to give.

Conclusions

Economic growth and development for countries in the current era, without paying attention to regionalism and the creation of a regional organization, is difficult and even impossible to achieve. Looking at the situation of the member states of the European Union, ASEAN and NAFTA, it can be said that in other regions of the world, economic development and growth is inappropriate and even weak. The continent of Africa is a clear example of the weakness of an efficient regional organization, where the mostly weak countries of this continent are among the poorest countries in the world. In the regions studied in this article, the lack of effective regional organization has influenced their weak economic growth. Looking at the geostrategic and geoeconomic position of Central Europe, Eastern Europe, and Central Asia, and comparing them with other regions of the world, for example with Southeast Asia (ASEAN), reveal that the lack of regionalism among the countries of these regions had a negative effect on their economic growth.

It should be said that a sharp drop in trust between countries can lead to the reversal of global financial conditions and significantly affect countries with high external financial needs in 2012 (current account stagnation and payment of foreign debts in long-term installments). Even if the risks related to the American abyss and the European region are not fully actualized, these countries are still in a vulnerable position because these uncertainties are likely to cause fluctuations in the financial markets. Some of these fluctuations have decreased. According to the recent data from the Bank for International Settlements, all countries in the region, with the exception of Bulgaria and Ukraine, have lowered their fiscal and external needs for 2013 since 2011 and reduced their short-term debt. The economic perspective of Central Europe, Eastern Europe and Central Asia region is still a serious issue to reduce regional and global risks.

تبیین تأثیر نبود سازمان‌های منطقه‌ای بر وضعیت رشد اقتصادی در مناطق اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی بین سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۵ از منظر ژئوپولیتیکی

حجت مهکویی^۱، و مریم شعبانی^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران. رایانامه: hojat_59_m@yahoo.com

۲. گروه جغرافیا، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۳</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۰۶</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۷</p> <p>کلیدواژه‌ها: سازمان منطقه‌ای، اروپای مرکزی و شرقی، آسیای مرکزی، رشد اقتصادی.</p>	<p>یکی از موضوعات و مسائلی که امروزه و در عصر اطلاعات، بر روند توسعه و پیشرفت کشورها تأثیر گذار است، شکل‌گیری اتحادیه‌های منطقه‌ای و سازمان‌های منطقه‌ای است. با نگاهی به گستره جهان، مشاهده می‌گردد که کشورها در شکل‌های منطقه‌ای در همه جای دنیا، نتوانسته‌اند به یک پیوند و گروهبندی منطقه‌ای دست پیدا کنند؛ این در حالی است که شکل‌گیری سازمان‌های منطقه‌ای بر روند توسعه کشورها در تمام ابعاد آن، تأثیرگذار است؛ چنان‌که اتحادیه اروپا این موضوع را نمایان کرده است. در منطقه اروپای مرکزی و شرقی، شکل‌گیری سازمانی منطقه‌ای که بتواند مسیر توسعه به‌ویژه توسعه اقتصادی را سرعت بخشد، هنوز ایجاد نشده است اما در آسیای مرکزی با وجود اتحادیه اقتصادی اوراسیا و حتی سازمان همکاری شانگهای، کشورهای این منطقه از رشد اقتصادی متناسب با موقعیت ژئواستراتژیک منطقه‌ای، برخوردار نیستند. با وجود این، کشورهای یادشده به دلیل تأثیری که بر نظام بین‌الملل دارند، همچنان در کانون توجه قرار دارند. هدف اصلی این مقاله، تبیین تأثیر نبود سازمان‌های منطقه‌ای بر وضعیت رشد اقتصادی کشورهای مناطق اروپای مرکزی و شرقی و آسیای مرکزی است. روش تحقیق انجام گرفته در این مقاله، توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای است. نتایج یافته‌ها، نشان می‌دهند که هر چند در این مناطق رشد اقتصادی وجود داشته است، به دلیل بحران‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین نبود یک سازمان منطقه‌ای، رشد اقتصادی در اروسپای مرکزی و شرقی و آسیای مرکزی، ثابت پایدار و مداومی نداشته است.</p>

استناد: مهکویی، حجت، شعبانی، مریم. (۱۴۰۳) تبیین تأثیر نبود سازمان‌های منطقه‌ای بر وضعیت رشد اقتصادی در مناطق اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی بین سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۵ از منظر ژئوپولیتیکی، پژوهش‌های نوین سیاست جغرافیایی، ۱ (۱)، ۶۳-۸۳.

DOI: <https://doi.org/10.22034/nrpg.1.1.5>

ناشر: دانشگاه لرستان

مقدمه

خیزش کشورهای در مناطق گوناگون جهان برای ثبات و همگرایی منطقه‌ای، به منظور رسیدن به توسعه و پیشرفت در هزاره سوم و عصر جهانی‌شدن، کاملاً مشهود است. یکی از دغدغه‌های اصلی کشورهای در هزاره سوم که به هزاره توسعه و پیشرفت معروف شده، توسعه و رشد اقتصادی است. در مناطق اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی، رشد اقتصادی از ثبات مداوم برخوردار نیست. چشم‌انداز اقتصادی این مناطق در معرض خطرات جدی جهانی و منطقه‌ای قرار دارد. با توجه به روابط مالی و تجاری نزدیک اروپا و آسیای میانه، درآمد بالای اروپا تأثیر مستقیمی بر کشورهای آسیایی داشته و بحران بدهی یورو نیز رشد این کشورها را تحت تأثیر قرار داده است. در جهان قرن بیست و دوم، نیاز جوامع و کشورهای به ثبات منطقه‌ای برای تأمین هر چه بیشتر منافع ملی، مستلزم وجود روابط حسنه در منطقه و نظام بین‌الملل است تا بتوان بر اساس آن منافع جوامع و کشورهای هر چه بهتر و بیشتر تأمین شود. تأمین منافع اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، ... همگی در دنیای کنونی نیازمند روابط دوجانبه یا چندجانبه کشورهای در منطقه و بین کشورهای جهان می‌باشند. به‌ویژه کشورهایی که در یک حوزه جغرافیایی دارای علایق مشترک هستند، نیازمند به ارتباط می‌باشند. در جهان ژئواکونومیک و نظم نوین جهانی که ابرقدرت‌ها هر یک به زعم خود تعریفی از آن دارند دست‌یابی به یک همگرایی منطقه‌ای ضروری به نظر می‌رسد (مهکویی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۲۹) تا از این طریق به توان رشد و توسعه اقتصادی را سرعت بخشید. بنابراین مناطق شدیداً وابسته به تاریخ و گذشته خود بوده و مسیرهای توسعه منطقه‌ای، مسیرهایی به شدت وابسته هستند. بنابراین تدوین استراتژی‌های توسعه‌پایدار منطقه‌ای بدون ارزیابی همه‌جانبه از آرایش فضایی منابع و دارائی‌های منطقه‌ای و روابط آن با سایر مناطق غیر ممکن است (Harmaakorpi and Uotila, 2006: 278).

رشد کشورهای در حال توسعه منطقه اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی، به طور قابل توجهی در سال ۲۰۱۲ نسبت به رشد نسبتاً قوی سال ۲۰۱۱ تنزل یافت. تمام اقتصادهای این منطقه بایستی با شرایط چالش‌های خارجی، از جمله رکود اقتصادی منطقه یورو و مشکلات بدهی بازارهای مالی جهانی و تنزل اقتصاد جهانی مقابله نمایند. کشورهای بالکان غربی، توسط ارتباطات اقتصادی و بانکی قوی خود با کشورهای اروپایی با درآمد بالا، از رنج بیشتر کاهش تقاضای صادرات، کاهش سرمایه و جریان پول، بخش بانکی جلوگیری نموده‌اند. سیستم بانکداری در برخی کشورها به دلیل کاهش شدید فعالیت‌های اقتصادی، منابع تأمین اعتبار ضعیف و منابع مالی خارجی ناچیز، تحت فشار قابل توجهی قرار دارند. وام‌های پرداخت نشده به‌ویژه در بوسنی و هرزگوین (۱۲.۷ درصد)، مولداوی (۱۷.۳ درصد) و رومانی (۱۷.۳ درصد) افزایش یافته است. به طور مشابه، نرخ NPL در اوکراین در حال افزایش بوده و در قزاقستان هنوز در سطح بالای ۳۷ درصدی باقی مانده است. ارزش صادرات سالانه در سه ماهه منتهی به ماه نوامبر سال ۲۰۱۱ به پستوانه واردات قدرتمند از کشورهای غیر اروپایی، رشد ۲۱ درصدی داشته است. بهبود شرایط مالی از طریق افزایش میزان صادرات روسیه و ترکیه به عنوان صادر کنندگان عمده و هم چنین بلغارستان، رومانی، لیتوانی، صربستان و اوکراین به عنوان صادر کنندگان جزء، دسترسی کشورهای منطقه به بازار اوراق قرضه بین‌المللی را تسهیل نموده است. رشد تولیدات صنعتی منطقه نیز از ماه نوامبر افزایش یافته است. به طور تخمینی رشد تولیدات ناخالص داخلی در منطقه از ۵.۵ درصد در سال ۲۰۱۱ به ۳ درصد در سال ۲۰۱۲ کاهش یافته است. و با وجود قیمت بالای نفت، رشد در روسیه، بزرگترین اقتصاد منطقه، به علت خشکسالی، افزایش تورم تقریباً به ۳.۵ درصد در سال ۲۰۱۲ کاهش یافته است (۴.۳ درصد در ۲۰۱۱). چندین کشور در منطقه (آلبانی، بلغارستان، مقدونیه و رومانی) رشدی کمتر از یک درصد در سال ۲۰۱۲ داشته‌اند؛ در حالی که ترکیه پس از دو سال رشد بالا، کاهش نرمی داشته و به ۲.۹ درصد در سال ۲۰۱۲ رسیده است (۸.۶ درصد در سال ۲۰۱۱). پیش‌بینی شده است که رشد تولید ناخالصی داخلی در منطقه دوباره اندکی به جای اول برگشته و به ۳.۶ درصد در سال ۲۰۱۳، برسد. بر اساس مفروضات پایه از دست دادن عمده‌ای از اعتماد در بازارهای مالی جهانی وجود نخواهد داشت. مانع عمده در حل منطقه یورو بحران و مشکلات مالی ایالات متحده است. پیش‌بینی می‌شود محدودیت‌های پیش‌رو در برابر رشد سال ۲۰۱۳ به اندازه محدودیت‌های موجود و مؤثر بر رشد در سال ۲۰۱۲ باشد. چشم‌انداز منطقه به شدت وابسته به مقابله حساب جاری بزرگ و کسری‌های مالی و نرخ بالای بیکاری و تورم، عدم رقابت

و محدودیت‌های ساختاری اقتصاد می‌باشد. پیش‌بینی می‌شود که GDP منطقه به ۴۰ درصد در سال ۲۰۱۴ میلادی و ۴۰۳ درصد در سال ۲۰۱۵ برسد (WorldBank, 2013).

مبانی نظری

مفهوم منطقه و منطقه‌گرایی

واژه «منطقه» از ریشه منطَق، لفظی عربی است به معنای کمر، کمر بند، میان‌بند و آنچه بدان کمر کسی یا میان چیزی را بندند. علاوه بر این، به معنای دایره و کره نیز آمده است؛ چنان که در ترکیب منطقه‌البروج به معنای دایره عظیمه فلکی که مانند کمر بندی ۱۲ برج در آن واقع شده، به کار رفته است. به همین معنا، ترکیبات دیگری در نجوم قدیم مطرح بوده است؛ مانند منطقه حرکت (دایره بزرگ میان دو قطب)، منطقه پروین (کمر بند پروین)، منطقه جبار (نام سه ستاره که بر کمر بند صورت جبار واقع است)، منطقه جوزا (حلقه سه ستاره) و منطقه فلک اعظم و مانند آن. همچنین در جغرافیای کهن و اسلامی، اصطلاح منطقه به هر یک از ۵ قسمت بزرگ زمین گفته می‌شد که در میان دو قطب و دو دایره قطبی و مدار رأس‌السرطان و مدار رأس‌الجدی قرار داشت: منطقه محترقه (که در وسط آن خط استوا واقع شده)؛ منطقه معتدله شمالی و ... به طور کلی، محدوده‌ای مشخص از سطح زمین با یک یا چند عارضه با ویژگی معین (طبیعی یا انسان‌ساخت) که به آن نوعی یکپارچگی دهد و آن را از محدوده‌های پیرامونی متمایز سازد. از این رو، بر اساس نحوه طبقه‌بندی فضایی، می‌توان از منطقه طبیعی، منطقه فرهنگی، منطقه سیاسی و منطقه اقتصادی یاد کرد. (سعیدی، ۱۳۸۷: ۷۷۵). منطقه عبارت است از گروهی از کشورها و دولت‌های مجاور هم از نظر جغرافیایی که معمولاً دارای مؤسسات سیاسی و اقتصادی مشترک می‌باشند (حافظ‌نیا، ۱۳۸۵: ۱۱۴).

از دیدگاه تاریخی، شکل‌گیری سازمان‌های منطقه‌ای و گرایش به سمت منطقه‌گرایی را باید در اروپا دنبال کرد. «نخستین سازمان‌های منطقه‌ای در اروپا شکل گرفتند. بعد از جنگ جهانی دوم بنلوکس به عنوان آزمایشگاهی برای ساختمان اروپا به وجود آمد. آنگاه، بازار مشترک، هسته جامعه مشترکی از کشورهایی شد که پیش‌تر، رقیب یکدیگر بودند. جامعه اقتصادی اروپا به اتحادیه اروپا با وسعتی دیگر تبدیل گردید و در همان حال، ساختارهای به هم پیوسته این مجموعه ژرفای بیشتری به خود گرفتند. امروزه این اتحادیه به نهادی فراملی با ژئوپولیتیک ویژه خود تبدیل شده است. البته همه سازمان‌های منطقه‌ای چنین سرنوشتی نداشته‌اند. آسه‌آن که از کشورهای آسیای جنوب شرقی به وجود آمده نیز از جهت اقتصادی قرین موفقیت بوده است. این موفقیت در شرایطی حاصل شده است که کشورهای عضو دارای تمدن‌های بسیار گوناگون (بودایی، اسلام، مسیحیت) و دارای اختلافات ارضی بزرگ هستند. با این حال، این اتحادیه به نهادی فراملی تبدیل شد که البته واقعیتی ژئواکونومیک است، نه ژئوپولیتیک. این ویژگی‌ها در شکل‌های منطقه‌ای دیگر مانند مرکوسور که با موافقتنامه اقتصادی میان برزیل، آرژانتین، پاراگوئه و اروگوئه در سال ۱۹۹۱ میلادی تأسیس شد، یا النا (۱۹۲۰ میلادی) که متشکل از کشورهای مکزیک، ایالات متحده آمریکا و کاناداست، یا جامعه کشورهای مشترک‌المنافع که بر خرابه‌های اتحاد شوروی شکل گرفت هم به چشم می‌خورند. اکثر کشورهای جدا شده از شوروی سابق - جز کشورهای بالتیک - را در بر می‌گیرد (لورو و توال، ۱۳۸۱: ۷۵-۷۴).

نقش‌های اصلی سازمان‌های منطقه‌ای

سازمان‌های منطقه‌ای توانسته‌اند جایگاه خود را در شبکه جهانی همکاری‌های منطقه‌ای و زیرمنطقه‌ای تثبیت نموده و این منطقه‌گرایی‌ها در محدوده شمال - جنوب در تغییر چشم‌انداز سیاسی جهان سهیم شده‌اند. تحقیق پیرامون نظم بین‌الملل و جامعه بین‌الملل مشکل است؛ ولی می‌توان بر این نکته صحنه گذاشت که منطقه‌گرایی به موارد بسیار گسترده‌ای مانند ارزش‌های مشترک، حمایت متقابل و همکاری توجه کرده است. سازمان‌های منطقه‌ای غالباً در قالب منطقه‌گرایی نقش‌هایی را به خود می‌گیرند. در این بین می‌توان پنج نقش اصلی را برای منطقه‌گرایی بیان کرد:

«منطقه‌گرایی در دهه ۱۹۹۰ میلادی دولت‌های محلی را تشویق می‌کند که نقش بیشتری را در تأمین امنیت منطقه‌ای خود به عنوان بخشی از امنیت بین‌المللی و تمرکززدایی در دوران پس از جنگ سرد به عهده گیرند؛

سازمان‌های منطقه‌ای به دلیل منابع مشترک، مجاورت جغرافیایی و فشارهای سیاسی محلی می‌توانند توافقات بسیار مؤثری را بین دولت‌ها به وجود آورند؛

توافقات منطقه‌ای، دولت‌ها را به حمایت از یکدیگر در رویارویی با ناسیونالیسم و درگیری‌های قومی در مناطق و دولت‌های ویژه تشویق می‌کنند و انگیزه مضاعفی را برای راه‌حل‌های منطقه‌ای به خاطر تجربیات مشترک فرهنگی، سیاسی و اقتصادی به وجود می‌آورند.

سازمان‌های منطقه‌ای به عنوان مکانیسم‌هایی برای جلوگیری از به حاشیه راندن جنوب در سیاست جهانی ظاهر شده‌اند و می‌توانند همکاری کشورهای جنوب را با شمال تقویت نموده و به استقلال کامل و بی‌نیازی در عرصه اقتصادی و سیاسی نایل آیند.

این سازمان‌ها می‌توانند به کنترل اقلیت‌ها و مردم مناطق بدون حکومت کمک کنند. حزب ناسیونالیست اسکاتلند شدیداً از اتحادیه اروپا حمایت می‌کند؛ زیرا بر این عقیده است که اسکاتلند مستقل می‌تواند در کنار اروپا پیشرفت کند» (دادس، ۱۳۸۴: ۵۳-۵۲).

فرایندهای جهانی‌شدن تا آن‌جا پیش رفته که کاستلز ۱ نظریات معروف خود را در مورد فرایندهای به هم پیوستگی هر چه بیشتر جهان بیان کرد و اصطلاح فضای جریان‌ها را مطرح کرد (3 : Francke and Ham, 2006). چنین فرایندهایی با تأثیر بنیادینی که بر قدرت و توانایی دولت‌های ملی در کنترل بدون قید و شرط مرزهایشان گذاشته است عملاً مرزهای ملی را از خطوط برخورد و تضاد به مناطق ارتباط و تعامل تبدیل نموده است (Blatter, 2010, : 532). در حقیقت می‌توان گفت ماهیت خاص دوره جهانی شدن چنین است که حتی کمترین ظرفیت موجود برای برقراری ارتباط با کشورهای دیگر، اثری مثبت بر تصویر بین‌المللی آن کشور دارد (Muzaffarli, 2008: 16).

روش تحقیق

این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و سایت اینترنتی به بررسی وضعیت رشد اقتصادی کشورهای مناطق اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی از منظر ژئوپولیتیکی در سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۰۸، پرداخته است؛ آنچه دغدغه اصلی در این مقاله بوده است تبیین تأثیرگذاری سازمان‌های منطقه‌ای بر رشد اقتصادی این مناطق است که همچنان کشورهای اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی از دستیابی به گروهبندی منطقه‌ای، موفق نبوده‌اند. سؤال اصلی در این مقاله این گونه مطرح گردیده است که وضعیت رشد اقتصادی در کشورهای مناطق اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی با وجود نبود یک سازمان منطقه‌ای چگونه است؟

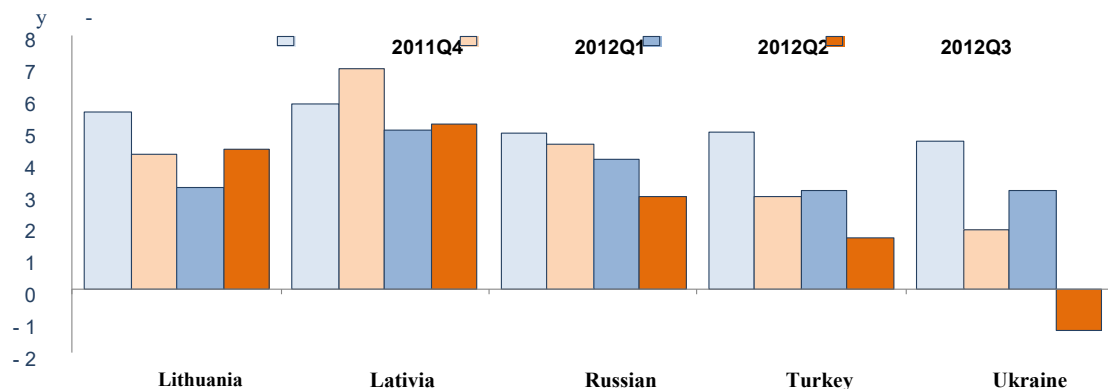
یافته‌های تحقیق

پیشرفت‌های اقتصادی در اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی

با وجود موانع مختلف فعالیت‌های اقتصادی، رشد اقتصادی تنزل قابل توجهی در اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی در نیمه اول سال ۲۰۱۲ داشته است. در حال حاضر تمام اقتصادها بایستی چالش‌های خارجی، از جمله رکود اقتصادی و بدهی‌ها و مشکلات منطقه یورو، فرار بازار مالی جهانی و کاهش اقتصاد جهانی مقابله نمایند. کشورهای بالکان غربی که دارای اقتصادی و ارتباط بانکی قوی با کشورهای پر درآمد اروپایی دارند از کاهش تقاضای صادرات، کاهش سرمایه و مقدار گردش مالی و ضعف بخش بانکی رنج می‌برند. رکود اقتصاد جهانی تقاضای صادرات برای کالاهایی مانند فولاد را که تحت تأثیر اقتصاد منفی اوکراین است کاهش می‌دهد و با وجود افزایش ۴.۶ درصدی قیمت طلا در این سال، یک تغییر زمین‌شناسی در معادن طلای کشورهای مهم و میزان کمتر اعتصاب‌ها، منجر به انقباض شدیدتری در رشد تولید جمهوری قرقیزستان شده است. مصرف داخلی -که محرک اصلی رشد در منطقه است- طی بحران مالی به طور فزاینده افزایش یافته است. این امر شرایط اعتباری تنگ‌تر، سخت شدن بخش مالی و

بیکاری بالا را در پی داشته است. تنظیم تقاضای داخلی در ترکیه به طور عمده ناشی از افزایش نرخ بهره پولی از اکتبر سال ۲۰۱۱ تا جولای ۲۰۱۲ است و سبب کاهش شدید در وام‌دهی بانک‌ها شده است (worldbank, 2013).

علاوه بر این، در کشورهایی مانند رومانی و صربستان آب و هوای غیر منتظره نامناسب، پس از یک دوره نسبتاً خوب در سال ۲۰۱۱ فعالیت‌های کشاورزی را قطع کرده است. همچنین، عدم اطمینان سیاسی پیش از انتخابات در روسیه، صربستان و اوکراین و تشدید مشکلات سیاسی در رومانی نیز مانع پیشرفت رشد اقتصادی شده و سرمایه‌گذاری‌های خارجی را محدود کرده است. تأثیر کلی این تحولات بر کم کردن سرعت رشد در طول نیمه اول سال ۲۰۱۲ در همه اقتصادهای منطقه بوده است (شکل شماره ۱). رکود شدید صربستان و مقدونیه با نرخ رشد منفی در طول نیمه اول سال همراه بوده. همچنین رشد اقتصادی در لیتوانی، ترکیه و اوکراین به طور قابل توجهی کاهش یافته است. اگر چه داده‌های GDP سه ماهه سوم تنها برای چند کشور است و نشان می‌دهد که رشد در سه ماهه سوم همچنان ضعیف باقی‌مانده است. مقدار GDP در اوکراین، منفی ۱.۳ درصد در سال، در رومانی ۰.۵- درصد و در لیتوانی ۴.۴ درصد بوده است.

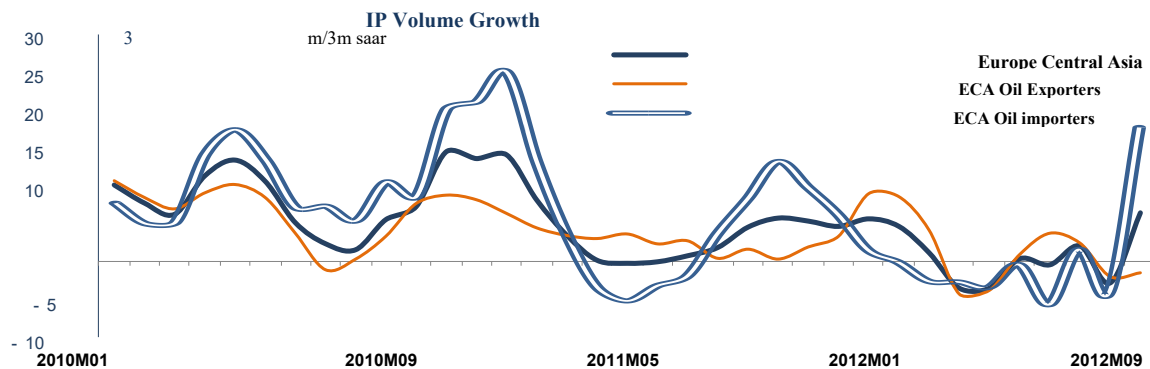

شکل ۱. کاهش سرعت رشد اقتصادی در برخی از کشورهای منطقه

Source: World Bank, 2013

عملکرد اقتصادی همه کشورهای منطقه در چند ماهه آخر سال ۲۰۱۲ میلادی

تولید صنعتی در اروپا و آسیای میانه به شدت در حال رشد بوده و نرخ درصد سالانه به ۶.۴ درصد در سه ماهه منتهی به نوامبر سال ۲۰۱۲ رسیده است (شکل شماره ۲). این امر به طور عمده توسط عملکرد قوی در چند اقتصاد شکل گرفته است: ترکیه (۳۰.۵ درصد به علت صادرات قوی و کار فوق‌العاده روزانه در ماه نوامبر)، لیتوانی (۲۶.۳ درصد؛ چون هنوز هم پالایشگاه اصلی نفت بوده) و قزاقستان (به دلیل تغییرات بنیادی). رشد محصولات صنعتی برای سایر مناطق پیمانکار (قراردادی) از جمله بلغارستان (۱۳.۱٪)، اوکراین (۸.۶٪)، لتونی (۳.۷٪)، بشدت کاهش یافت و در روسیه (۲٪)، یوگسلاوی (۱.۲٪) و رمانی (۱٪)، در سه ماهه اخیر (سه ماهه منتهی به نوامبر سال ۲۰۱۲) با نسبت کمتری رشد محصولات صنعتی ضعیف شد. لازم به ذکر است که این کاهش در ماه نوامبر پایان یافت. علاوه بر محصولات صنعتی، انتظار می‌رود خشکسالی تابستان، رشد GDP را در کشورهای تحت تأثیر از جمله روسیه، رمانی، یوگسلاوی و بوسنی‌هرزگوین، در سه ماهه سوم سال کاهش دهد. بررسی‌های تجاری ماه دسامبر، نشان داد که شرایط عملیاتی، مساعد بخش ساخت‌وساز ترکیه ادامه خواهد داشت؛ چنانچه شاخص PMI (شاخص تولید در بخش) این کشور بالاتر از شاخص معیار ۵۰ برای ماه دسامبر باقی‌ماند. اگرچه به طور فصلی، شاخص تنظیم شده PMI بخش خدمات روسیه نیز بالاتر از شاخص معیار در دسامبر باقی‌ماند، نزول PMI این کشور به زیر خط شاخص معیار ۵۰ برای بخش ساخت‌وساز، احتمال کند شدن این بخش در اوایل ۲۰۱۳، را نشان می‌داد.

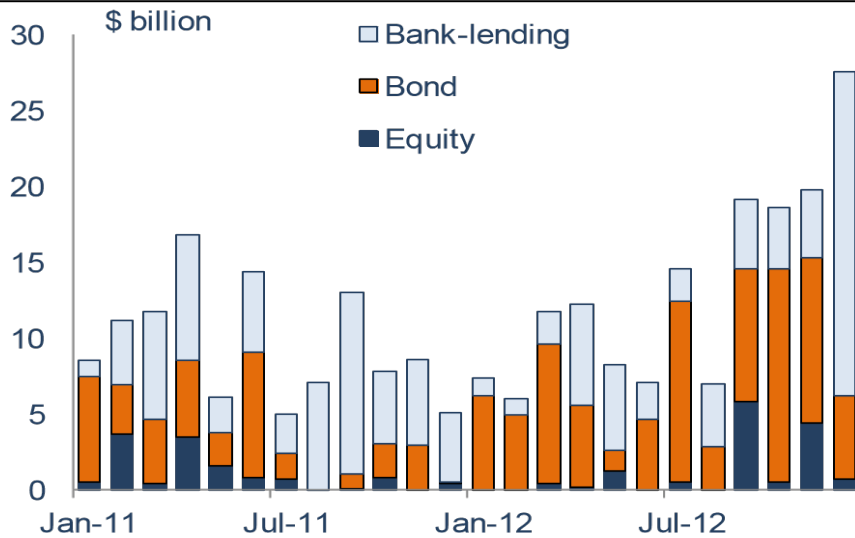

شکل ۲. عملکرد مختلط IP در نیمه دوم سال ۲۰۱۲ میلادی
Source: World Bank, 2013

کمک بازارهای مالی پیشرفته در دسترسی منطقه برای تضمین بازارها و جریان‌های سرمایه‌ای ضعیف مانده

به دنبال اقدامات قطعی شکل گرفته توسط بانک مرکزی اروپا و تزییقات تسویه‌پذیری توسط کشورهای G3 (جهان سوم)، هزینه تضمین در مقابل قرارداد قاطع کشورهای اروپایی و آسیای مرکزی از ماه ژوئن در بازه ۱۰۰bps تا ۲۵۰bps محدود شده است. بازدهی و سودمندی اوراق قرضه نیز به همین مقدار کاهش یافته است. مؤسسات بازرگانی روسیه، با سوء استفاده از هزینه‌های اندک مقروض، اوراق قرضه بین‌المللی به ارزش ۳۹.۳ میلیارد دلار صادر کردند؛ درحالی‌که ترکیه ۱۹.۳ میلیارد دلار صادر کرد. صادرکنندگان با اقتدار کم نیز سوء استفاده کردند؛ مثلاً بلغارستان ۱.۲ میلیارد دلار اوراق قرضه در ماه جولای صادر کرد. سایر صادرکنندگان شامل اکراین (۵.۴ میلیارد دلار)، رومانی (۵.۲ میلیارد دلار)، لیتوانی (۲.۲ میلیارد دلار) و یوگسلاوی (۱.۸ میلیارد دلار) می‌شوند. (شکل شماره ۴). به طور کلی، علی‌رغم ضعف اواسط سال، صدور اوراق قرضه بین‌المللی توسط مؤسسات بازرگانی و پادشاهان در اروپا و آسیای مرکزی در سال ۲۰۱۲، به ۸۵ میلیارد دلار رسید که بالاترین میزان در سه سال اخیر را داشته است. با صدور ارزش خالص دارایی توسط دو کمپانی روسیه و یک بانک ترکیه در سپتامبر، جریان‌های ارزش خالص دارایی در منطقه، به ۱۲ درصد افزایش یافت و به ۱۳.۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۲ رسید؛ در حالی که وام بانک‌ها به منطقه، در سال ۲۰۱۲ به ۸ درصد کاهش یافت. به استثنای روسیه، کاهش وام بانک‌ها، حتی بیش از ۱۴ درصد بود.

وام‌دهی بانک اتحادیه صنفی، به دلیل ضعف بانک‌های منطقه‌ای اروپا در اواسط سال ۲۰۱۱، دشوار بود. بیشتر کاهش‌ها در سال ۲۰۱۲، شامل تجارت‌های جدید و وام‌های هدفمند می‌شود. پس از دوره‌ای سخت در طی شش ماه دوم سال ۲۰۱۱، تصور شد که سرعت ضعف در کشورهای پر درآمد اروپا، این روند را در سال ۲۰۱۲، تسهیل بخشید. با وجود این، وام‌دهی بانک، به طور قابل توجهی کاهش یافت. طبق مطالعات پرداخت بین‌المللی بانک، ادعاهای فرامنطقه‌ای بانک‌های اروپا، شامل همه وام‌های محلی و فرعی، در بازه زمانی ژوئن ۲۰۱۱ تا ژوئن ۲۰۱۲، به ۵۱ میلیارد دلار کاهش یافت. کشورهای مشمول بیشترین کاهش عبارت بودند از: رومانی (۱۸ میلیارد دلار، درصد GDP)، یوگسلاوی (۵.۴ میلیارد دلار، ۱۲.۸ درصد GDP) و بلغارستان (۴.۶ میلیارد دلار، ۸.۸ درصد GDP). تأثیر عملکرد ضعیف بانک‌های اروپا در روسیه، ازبکستان و تا حدودی در ترکیه توسط بانک‌های غیر اروپایی کاملاً جبران شد. احتمالاً، کاهش وام‌های بانک‌های فرامرزی، بیشتر بر فعالیت‌های تأثیرگذار است که دسترسی محدود به انواع منابع مالی مانند اوراق قرضه مالی، دارند. ضعف شدید، اخیراً با رشد منفی داخلی در بسیاری از کشورهای منطقه، همزمان شده است.

شکل ۳. جریان بازگشت سرمایه ناخالص

Source: World Bank, 2013

کاهش شدید جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اروپای شرقی و آسیای مرکزی

حساب جریان‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای بیش از ۲۰ درصد جمع کل، سرمایه‌گذاری را در بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۱ میلادی در گرجستان (۳۶.۸٪)، قزاقستان (۳۲.۶٪) و آلبانی (۳۱.۸٪)، محدود کرد. به طور کلی، در طی ۶ ماهه نخست، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در منطقه، ۲۵ درصد کاهش داشته است. گرچه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سایر مناطق نیز کاهش یافته است؛ اما به دلیل قراردادهای محکم جریان‌های سرمایه‌گذاری از سوی اقتصادهای کشورهای اروپایی پر درآمد، این کاهش در اروپا و آسیای مرکزی بسیار شدیدتر بود. به علاوه، برخلاف بیشتر مناطق در حال توسعه، به دلیل سودبخشی ضعیف و کاهش شدید وام‌های کمپانی‌های بین‌المللی، سرمایه‌گذاری مجدد، محدود شد. بالاترین درصد کاهش در یوگسلاوی (۸۰ درصد) و به دنبال آن، کشورهایی مانند گرجستان، لتونی و لیتوانی (در حدود ۲۰٪) مشاهده شد. به استثنای روسیه، جریان‌های سرمایه‌گذاری در شش ماهه دوم سال، در بیشتر کشورها، اندکی افزایش داشت؛ درحالی‌که شرایط مالی بهبود یافته از ماه جولای، بسیاری از کشورها را تشویق به تسریع تلاشهای اختصاصی کرد؛ اما بعضی تعویق‌ها و فروشهای ناموفق معاملات در کشورهای صاحب دارایی، نشان داد که سرمایه‌گذاران همچنان رغبت محدودی به این دارایی‌ها، دارند.

براساس برآوردها، جریان‌های سرمایه‌ای خصوصی عمده در منطقه اروپا و آسیای مرکزی در سال ۲۰۱۲ از ۱۹۴۶ میلیارد دلار به ۱۷۵.۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ کاهش یافته است (۴.۴٪ از منطقه GDP)، (۵.۷ درصد) (جدول شماره ۱). با این حال، این سطوح با سایر مناطق در حال توسعه برابری می‌کند؛ همان مناطقی که GDP یا جریان‌های سرمایه‌ای خصوصی آنها ۴ تا ۶ درصد تخمین زده می‌شود. با فرض اینکه هیچ مانع عمده‌ای برای حل بحران منطقه اروپا یا اطمینان بازارهای مالی وجود ندارد، انتظار می‌رود در سال ۲۰۱۳ جریان‌های سرمایه‌ای خصوصی عمده در منطقه پیدا شوند و پیشرفت کنند و رفته رفته همراه با رشد جهانی، قوی شوند؛ تا اینکه در سال ۲۰۱۵ به ۲۲۶ میلیارد (در حدود ۴.۸ درصد GDP منطقه) برسد. انتظار می‌رود تا سال ۲۰۱۵، با صدور اوراق قرضه در سطح پایین و وام‌های بانکی سرعت‌بخش و با تکیه بر جریان‌های سرمایه‌ای افزایش یافته جنوبی، همه جریان‌های سرمایه‌ای افزایش یابد.

کاهش شدید مبادله پول در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی و بر خورنداری اقتصاد آسیای مرکزی از جریان‌های

سرمایه‌ای روسیه

مبادله پول، چه به عنوان ارز خارجی و چه در قالب درآمدهای داخلی، برای بیشتر کشورهای در حال توسعه و منطقه آسیای مرکزی منبع مهمی به حساب می‌آید. این منابع بیش از ۲۰ درصد GDP در جمهوری قرقیزستان و مولداوی و همچنین در حدود

۴۵ درصد GDP در تاجیکستان را در بر می‌گیرد. با در نظر گرفتن تفاوت عمده بین کشورهای منطقه، برنامه‌ریزی شد که مبادله جریان‌های سرمایه‌ای منطقه در سطح خودشان در سال ۲۰۱۱ که ۴۱ میلیارد دلار بوده است، ثابت بماند. (جدول شماره ۱). مسائل و مشکلات اقتصادی مداوم در کشورهای پر درآمد اروپایی منجر به افزایش ناگهانی نرخ نامتوازن بیکاری در مقابل کارکنان مهاجر شده است. همچنین، بیکاری مهاجران نسبت به بیکاری افراد بومی، با سرعت بیشتری، رو به پیشرفت است. این میزان در فرانسه، یونان، ایتالیا و اسپانیا سبب شد که بعضی از مهاجران با گذرنامه آزاد مانند رومانی به وطن خود بازگردند. به طور کلی جریان‌های سرمایه‌ای تا حد قابل ملاحظه‌ای در یوگسلاوی، آلبانی و رومانی کاهش داشت. در مقایسه، جریان‌های سرمایه‌ای از روسیه که ۳۰ درصد جریان‌های منطقه را شامل می‌شود از قیمت بالای نفت حاصل می‌شود. در نتیجه، تخمین زده‌اند که کل جریان‌های سرمایه‌ای ارمنستان، گرجستان، جمهوری قرقیزستان، مولداوی و تاجیکستان در سال ۲۰۱۲ افزایش یابد و تا سال ۲۰۱۵ به ۵۸ میلیارد دلار برسد.

جدول ۱. سرمایه خالص و جریانات وجوه ارسالی کارگران به اروپا و آسیای مرکزی^۱ (میلیارد دلار)

شاخص	سال	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲ ^e	۲۰۱۳ ^f	۲۰۱۴ ^f	۲۰۱۵ ^f
جریانات سرمایه (رسمی + خصوصی)	۱۸۰.۹	۲۰۰.۱	۱۷۴.۲	۲۰۹.۷	۲۲۴.۲	۲۲۴.۹	
جریانات خصوصی، خالص	۱۵۷.۳	۱۹۴.۶	۱۷۵.۹	۲۱۱	۲۲۶.۴	۲۲۶.۱	
جریانات حقوق صاحبان سهام، خالص	۸۷.۲	۱۰۸.۶	۱۰۳.۱	۱۳۷.۴	۱۴۹.۸	۱۴۲.۶	
جریانات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خالص	۸۸	۱۱۸.۷	۹۹.۵	۱۳۱.۲	۱۳۸.۷	۱۲۹.۱	
جریان حقوق صاحبان سهام نمونه کارها خالص	-۸	-۱۰.۱	۳۶	۶.۲	۱۱.۱	۱۳.۵	
طلبکاران خصوصی، خالص	۷۰.۱	۸۶	۷۲.۸	۷۳.۶	۷۶.۶	۸۳.۵	
سهام	۲۱.۳	۱۳.۶	۲۲.۵	۲۷.۳	۲۱.۴	۱۹.۳	
بانک‌ها	-۵.۸	۳۳.۲	۲۳.۴	۱۵.۴	۱۶.۳	۱۸.۵	
جریانات بدهی‌های کوتاه مدت	۴۵.۹	۲۴.۵	۱۶.۵	۲۳.۵	۲۹.۷	۴۰	
دیگر خصوصی‌ها	۸.۸	۱۴.۷	۱۰.۴	۷.۴	۹.۲	۵.۷	
جریانات رسمی، خالص	۲۳.۵	۵.۵	-۱.۷	-۱.۳	-۲.۲	-۱.۲	
بانک جهانی	۳.۵	۲.۴	-۱				
صندوق بین‌المللی پول	۹.۴	-۱	-۵				
دیگر سازمان‌ها	۱۰.۷	۴.۱	۳.۴				
وجوه ارسالی کارگران	۳۷	۴۱	۴۱	۴۵	۵۱	۵۸	
شرق و مرکز اروپا و ترکیه	۱۸	۱۸					
کشورهای مستقل مشترک المنافع	۱۹	۲۳					

Source: World Bank, 2013

دشواری در رشد بستانکاری با وجود افزایش تورم، تنظیمات مالیاتی و نرخ بالای بیکاری

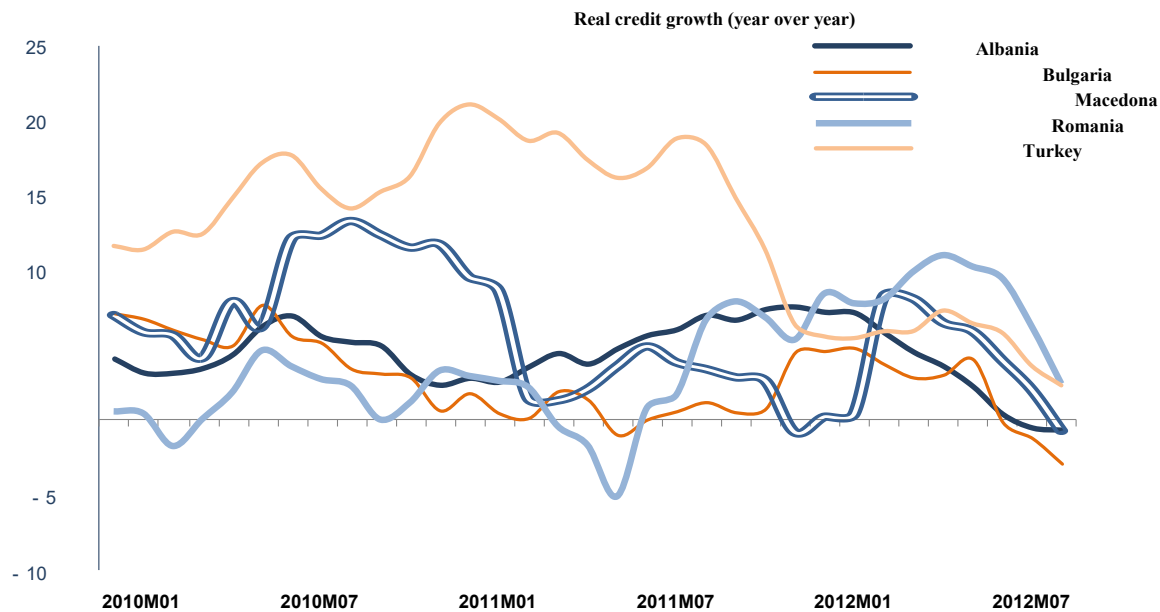
رشد بستانکاری در منطقه، در طی یک سال گذشته خصوصاً در کشورهایی که بانکهای قوی اروپا وجود دارد، بشدت کاهش یافته است. رشد حقیقی بستانکاری داخلی برای لتونی و لیتوانی از ابتدای ۲۰۰۹ منفی بوده است. همچنین این رشد در کشورهایی مانند آلبانی، بلغارستان، مقدونیه، رومانی و ترکیه در چند ماه اخیر، بشدت کاهش یافته است. (شکل شماره ۵). به استثنای ترکیه که کاهش رشد بستانکاری عمدتاً به دلیل سیاست‌های داخلی و مالی شدید بوده، کاهش رشد بستانکاری تا حدودی فشارهای عرضه‌مربوط به سپرده‌های خارجی را منعکس می‌کند. درحالی‌که تقاضا برای بستانکاری نیز همزمان با کاهش فعالیت‌های اقتصادی در منطقه، رکود یافت، نظارت بر ضعف اخیر در کشورهای منطقه، توسط ابتکار ویانا، تعیین می‌کند که سختی شرایط عرضه به کاهش سرعت

۱. توجه داشته باشید E (برآورد) و F (پیش‌بینی) است

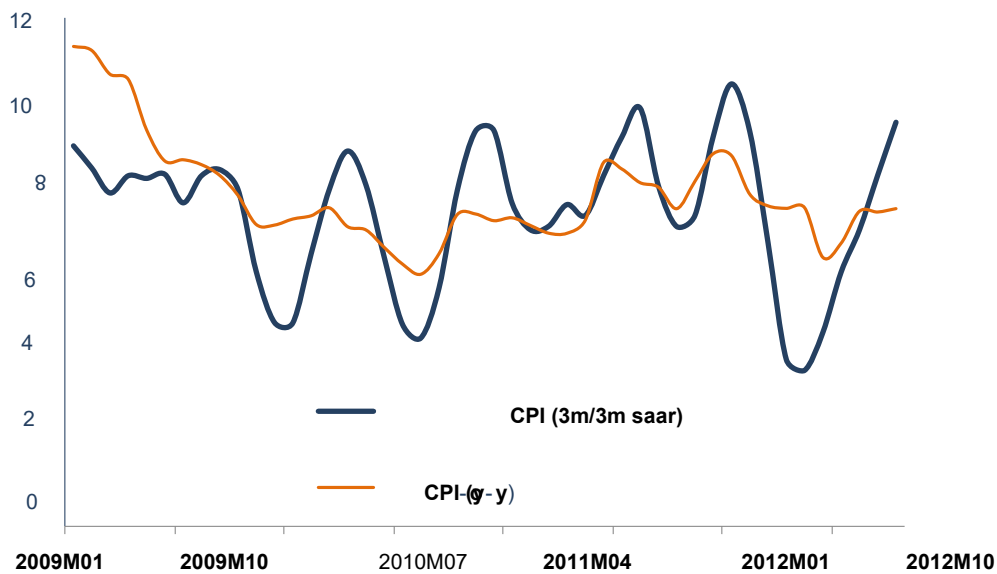
گسترش بستانکاری در منطقه دامن زده است. سرمایه‌های خارجی - سرمایه‌های فرامرزی‌ای که از بانک مادر به بانک‌های عملیاتی فرعی در منطقه وام داده می‌شود - نقش مهمی در حمایت از رشد بستانکاری قوی قبل از وقوع بحران برعهده دارند. بسیاری کشورها در منطقه، بودجه بسیار زیادی (نسبت وام به سپرده) بالغ بر ۱۰۰ درصد داشته‌اند. با انعکاس سختی ضعف بانک‌های مادر در سال‌های اخیر، به هر حال، سرمایه‌های خارجی محدود و گزاف شده است.

بانک‌های داخلی، در تلاش برای کاهش وابستگی به وام‌های فرامرزی، نرخ‌های سپرده را به منظور جذب بیشتر ذخایر و عرضه‌های داخلی، بالا بردند. این فرایند، به کاهش وابستگی به سرمایه‌های خارجی در کشورهایی نظیر، بلغارستان و رومانی که در آنها نسبت وام به سپرده کاهش یافته بود، کمک کرد. این امر گرچه در دراز مدت، سودمند خواهد بود و آسیب‌پذیری خارجی در منطقه را کاهش می‌دهد، در کوتاه مدت نیز هزینه‌های وام را افزایش می‌دهد - به شرایط سخت بستانکاری کمک می‌کند. حتی اگر مرحله شدید پیشرفت اکنون گذشته باشد، انتظار می‌رود شرایط سخت عرضه در دوره و شرایط متوسط و معتدل، با تغییرات تنظیمی محکم برای سیستم بانکداری جهانی باقی بماند. هنگامی که تقاضا برای بستانکاری با فعالیت‌های اقتصادی، پی در پی افزایش یابد، این امر ممکن است کشورهایی را که مجال اندکی برای پیشرفت منابع سپرده محلی خود دارند در تنگنا قرار دهد. پس از سهولت و آزادی اندک در شش ماهه نخست سال، در ماه‌های اخیر، تورم در منطقه، جهش ناگهانی پیدا کرد (شکل شماره ۵). افزایش تورم احتمالاً باری بر مصرف است؛ مخصوصاً اگر قیمت‌های غذا به طور مستمر افزایش یابد، فضای کمی برای سیاست‌های پولی باقی خواهد گذاشت و اگر شرایط بدتر هم بشود این سیاست‌ها دیگر نمی‌توانند رشد را ارتقا دهند. در حقیقت، چون انتظار می‌رفت فشارهای تورم ادامه یابد بانک مرکزی روسیه نرخ‌های سود را در ماه سپتامبر تا 25bps بالا برد.

درحالی‌که تورم در ترکیه در نیمه دوم سال افزایشی نداشت؛ چنانکه درصد تورم تا ماه سپتامبر روی ۹ درصد باقی ماند. با وجود این، بانک مرکزی ترکیه با افزایش نقدینگی‌ای که در ماه جولای برای بانک‌ها تأمین کرد، رشد ضعیف میان سال را جبران کرد و درصد وام‌دهی را برای اولین بار در طول هفت ماه در سپتامبر قطع کرد. به همین دلیل تورم به طور قابل توجهی شروع به سقوط کرد. تورم ترکیه تا ماه نوامبر به ۶.۴٪ رسید و به کاهش قیمت غذا هم کمک کرد. این حرکت به دنبال کاستن از فشار افزایش قیمت‌هاست هنگامی که جریان‌های سرمایه مراحل کاهش کمی در کشورهایی با درآمد بالا را به دنبال دارد و به روز رسانی تنظیم‌های مالی به وسیله بیشتر کشورها در منطقه مانع رشد تقاضای داخلی شده است. همچنین این کشور با تأکید بر شباهت‌های سیاسی و عقیدتی با دولتهای دنیاگرایی غربی تلاش کرده است تا خود را مانند نقطه اتکای محور سیاست‌های غرب در آسیای مرکزی معرفی کند؛ به طوری که پیوندهای فرهنگی - تاریخی ترکیه با آسیای مرکزی، در روابط متقابل این کشور با اتحادیه اروپایی مورد استفاده قرار گرفته تا این اتحادیه در نگاه به ترکیه به عنوان پل ارتباطی با آسیای مرکزی آن را در تقاضای عضویت این کشور لحاظ کند (Barriere, 2005: 1-3). کشورهای در حال توسعه، کسری‌های بودجه مالی ساختاری را کاهش دادند تا تورم را به ۳ درصد مورد نظر اتحادیه اروپا برسانند. تطبیق‌های بعدی در اوکراین و رومانی رخ داد، جایی که هزینه‌های دولتی در اجرای انتخابات افزایش یافت. روسیه هم موضعی سخت‌تر را برگزید؛ چرا که مازاد درآمد این کشور به خاطر هزینه‌های پیش از انتخابات به انتها رسید. نرخ بالای بیکاری در منطقه عامل درگیری بود که بر تقاضای داخلی تأثیر گذاشته است. درحالی‌که شرایط بیکاری در ترکیه، لیتوانی، لتونی و روسیه بهبود یافته، شرایط بازار کارگری در آلبانی، بلغارستان و سیبری باز هم ضعیف مانده است. اخیراً، بیکاری ۲۰ درصد بیشتر از نیروی کارگر در سیبری، کوزوو و جمهوری مقدونیه است.

شکل ۴. کاهش شدید رشد اعتبار واقعی داخلی
Source: IMF and World Bank, 2013

شکل ۵: شتاب تورم بوجود آمده
Source: World Bank, 2013

تجزیه و تحلیل

در دیکشنری جغرافیا آمده است که قطب رشد، معمولاً مکانی با بهره‌گیری بالا از رشد اقتصادی و انباشتگی سرمایه است که در تعامل با مناطق پیرامون، رفاه و رشد اقتصادی را از هسته به حاشیه گسترش می‌دهد. در واقع یک قطب رشد دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد: (۱) مکانی که دارای رشد اقتصادی است (۲) به عنوان محل مرکزی فعالیت‌های اقتصادی در منطقه محسوب می‌شود، (۳) نقطه‌ای است که در آن رشد اقتصادی شروع می‌شود و به مناطق پیرامون گسترش می‌یابد (Gunshot, 2008 : 4). منطقه‌گرایی و نقش آن در روند رشد اقتصادی برای کشورها، از ضروریات اساسی است که باید در سیاست‌های کلان خارجی دولت‌ها، پیگیری

و برنامه‌ریزی شود. در در مرکز و غرب آسیا، برخلاف شرق این قاره که موفقیت منطقه‌گرایی را می‌توان اذعان داشت، بهره‌برداری از منطقه‌گرایی وضعیت مناسبی ندارد. اوراسیای مرکزی همانند منطقه‌محوری این سیاره به صورت سیستماتیک نقش حلقه متصل کننده در تمام گستره اوراسیا را انجام می‌دهد و وجود مکانیسم‌های مؤسسه‌ای و درون‌کشوری مؤثری را برای اطمینان از یکپارچگی اقتصادی-اجتماعی مناطق بزرگ و نسبتاً مستقل از چنین مکانیسم‌هایی قابل تصور و مفروض می‌سازد. «بر اساس دیدگاه ژئوپولیتیک مقاومت، اوضاع سیاسی-اجتماعی جوامع اوراسیای مرکزی، ویژگی حکومت‌های منطقه، بازیگران مداخله‌گر و نیروهای اجتماعی موجود در جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز، از مهمترین مؤلفه‌های تأثیرگذاری هستند که طی بازی بزرگ جدید مورد توجه قرار می‌گیرند.» (یزدانی و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۴۲). به علاوه، اوراسیای مرکزی همچنان مکان تحولات و بحران‌هایی بوده است: حمله روسیه به گرجستان در ماه اوت ۲۰۰۸ باعث ترس و وحشت در میان محافل سیاسی و رسانه‌ای غربی شد در حالی که مداخله نظامی مشابه روسیه در دیگر مناطق تحت نفوذ خود در کشورهای مستقل مشترک‌المنافع با اقلیت بزرگ روس مانند کریمه نیز ممکن و متصور بود. برای مثال یک عنصر کلیدی در جدل بین اوکراین و روسیه ۱۱.۳ میلیون نفر اقلیت‌های قوی روسیه در اوکراین است (Mizrokhi, 2009: 24). وجود اقلیت روسی در کشورهای آسیای مرکزی به عنوان یک وزنه ژئوپولیتیکی برای روسیه به حساب می‌آید. در اروپای مرکزی و شرقی نیز به دلیل نبود یک سازمان منطقه‌ای و همچنین با توجه به اینکه کشورهای این منطقه، طی جنگ سرد در بلوک کشورهای طرفدار کمونسیم و روسیه قرار داشته‌اند، وضعیت اقتصادی آنها رشد چندان مطلوبی نسبت به اروپای غربی نداشته است.

انتظار می‌رود رشد منطقه‌ اروپای مرکزی و شرقی به‌شدت تورم را از ۵.۵ درصد در سال ۲۰۱۱ به ۳.۰ درصد در سال ۲۰۱۲ کاهش دهد. ضربه‌ای شدید توسط کشورهای اروپایی با درآمد بالا، به کشورهای اروپای شرقی و اروپای مرکزی وارد آمد؛ چنانکه به طور قابل توجهی دچار افت شدند؛ درحالی‌که انتظار می‌رود تعدیل در کشورهای CIS شدت کمتری داشته باشد. پیش‌بینی می‌شود چندین کشور (آلبانی، بلغارستان، جمهوری مقدونیه و رومانی) رشدی کمتر از یک درصد داشته باشند. بر اساس فرض‌های پایه که افت شدیدی در بازارهای مالی جهانی داشته‌اند و نیز با توجه به پسروی در بحران منطقه اروپا و چالش‌های ایالات متحده وجود نخواهد داشت، رشد GDP در منطقه پیشنهاد شد تا تورم را به ۳.۶ درصد در سال ۲۰۱۳ رساند. پیشنهاد شد تا بازگشت به حالت اول سال ۲۰۱۳ محدود شود؛ مانند بسیاری از عوامل که رشد سال ۲۰۱۲ را محدود کردند و احتمالاً تا کنون هم باقی مانده‌اند.

پیش‌بینی شده است تا رشد اقتصادی در کشورهای اروپایی با درآمد بالا به حالت اول بازگردانده شود؛ اما هنوز در سال ۲۰۱۳ ضعیف باقی مانده است. تطبیق‌های مالی با مناطق اقتصادی و رشد اعتبار داخلی ادامه خواهد داشت تا روی اقتصاد طرفدار عرضه محدود شود. انتظار می‌رود رشد منطقه‌ای تا سال ۲۰۱۵ به طور تدریجی تا ۴.۳٪ افزایش یابد. پیش‌بینی‌های بحران منطقه، به عدم تعادل داخلی و خارجی، عدم رقابت و محدودیت‌های ساختاری در اقتصادهای آنان بستگی دارد. عوامل ساختاری کلیدی شامل تقویت کردن سیاست اصلاح تلاش می‌کند تا بدهی عمومی را کاهش دهد. انعطاف‌پذیری بازار کارگری را ارتقا، دهد و محیط کسب‌وکار و بازده بازار مالی را بهبود بخشد. برخی از کشورها به طور قابل توجهی روی کاهش کسری بودجه مالی خود کار می‌کنند؛ مانند رومانی و لتونی که پیشنهاد می‌شود نرخ تورم خود را زیر ۳ درصد که مد نظر اتحادیه اروپاست بیاورند.

حمایت خارجی از مؤسسه‌های مالی بین‌المللی برای بسیاری از کشورهای منطقه حیاتی است تا میانگین‌های مالی ایجاد کنند و در صورت عدم تعادل اقتصاد کلان خود نقش کاتالیزور داشته باشند. برخی کشورها شامل بوسنی و هرزگوین، گرجستان و رومانی (با برنامه‌های حمایتی IMF و وام گرفتن از بانک جهانی) از حمایت‌های مالی IMF و IFIها بهره بردند تا با تباهی شرایط خارجی مقابله کنند. از طرفی دیگر، برنامه‌های حمایتی IMF در دوره پیش از انتخابات در سبیری و اوکراین به حالت تعلیق در آمد؛ اما بحث‌هایی وجود دارد تا در عرض چند ماه به حالت اول بازگردد. هر دوی این اقتصادها نیازهای مالی خارجی زیادی دارند و هزینه‌های قرض را که رو به پیشرفت است کاهش می‌دهند. در حال حاضر در رکورد اقتصادی، اقتصاد سبیری همچنین کسری بودجه مالی بزرگ، نرخ بالای بیکاری (بیش از ۲۰ درصد) و تورم در حال افزایشی را تحمل می‌کند.

جدول ۲. خلاصه پیش‌بینی شاخص‌های اقتصادی در اروپای مرکزی و شرقی و آسیای مرکزی - (درصد تغییر سالانه)

شاخص	سال	۲۰۰۹a	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار b	۴.۲	۵.۳	۵.۵	۳	۳.۶	۴	۴.۳	
تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار c	۴.۲	۵.۴	۵.۶	۳	۳.۶	۴	۴.۲	
GDP سرانه (به دلار آمریکا)	۴	۴.۹	۵.۱	۲.۶	۳.۲	۳.۶	۳.۹	
PPP GDP	۴.۳	۵.۱	۵.۳	۳	۳.۶	۴	۴.۲	
مصرف خصوصی	۵.۹	۵.۱	۶.۶	۳.۴	۴.۲	۴.۵	۴.۸	
مصرف عمومی	۲.۵	-۰.۲	۲.۲	۲.۹	۲.۷	۳.۲	۳	
سرمایه گذاری ثابت	۶.۶	۱۱.۷	۷.۲	۰	۴.۵	۵	۵.۶	
صادرات، GNFSd	۵.۲	۷.۵	۶.۴	۵.۳	۴.۲	۵.۴	۶	
واردات، GNFSd	۷.۱	۱۷.۳	۱۱.۴	۳.۴	۵.۲	۶	۶.۷	
صادرات خالص، کمک به رشد	-۰.۳	-۲.۷	-۱.۶	۶	-۰.۴	-۰.۳	-۰.۳	
حساب جاری (%) bal/GDP	۲.۳	۰.۷	۰.۸	۰.۶	۰	-۰.۴	-۰.۷	
تعدیل کننده GDP (متوسط، LCU)	۹.۳	۹.۲	۸.۶	۲.۲	۶	۵.۶	۵.۴	
تعادل مالی (%) GDP	-۰.۶	-۳.۶	۰.۳	-۰.۲	-۱	-۱.۱	-۱.۲	

Source: World Bank, 2013

جدول ۳. تولید ناخالص داخلی برخی کشورها^۱ - به درصد

شاخص	سال	۲۰۰۹a	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
کشورهای در حال گذار e	۴.۷	۳.۹	۴.۴	۳.۱	۳.۱	۳.۵	۳.۸	۳.۹
اروپای مرکزی و شرقی f	۴.۱	-۰.۴	۳.۱	۱.۴	۱.۸	۲.۵	۳.۳	
کشورهای مستقل مشترک المنافع g	۴.۸	۴.۷	۴.۶	۳.۴	۳.۷	۴.۱	۴	
روسیه	۴.۴	۴.۳	۴.۳	۳.۵	۳.۶	۳.۹	۳.۸	
ترکیه	۳	۹.۲	۸.۵	۲.۹	۴	۴.۵	۵	
رومانی	۴.۲	-۱.۶	۲.۵	۰.۶	۱.۶	۲.۲	۳	

Source: World Bank, 2013

ترکیه دو سال پس از رشد غیر قابل تحمل، تا به حال رشد نرمی را با اعطای وام شروع کرده، و همراه با آن اقدام به کاهش نرخ تورم کرده است، به طوری که از ۸/۶ درصد در سال ۲۰۱۱ میلادی به ۲/۹ درصد در سال ۲۰۱۲ رسیده است (جدول شماره ۳). بیشتر کاهش‌های ناشی از آسودگی تقاضای داخلی و سرمایه‌گذاری، سیاست پولی محکمی را دنبال می‌کند که منجر به تعدیلی

- نرخ رشد به طور متوسط بیش از وزن ترکیب هستند، به طور متوسط سهم رشد، نسبت و تعدیل کننده‌ها به عنوان میانگین ساده از میانگین وزنی سالانه برای منطقه محاسبه
- تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار و قطعات مصرفی به دلار آمریکا در سال 2005 اندازه‌گیری شده است.
- زیر منطقه جمع مانع بوسنی و هرزگوین، کوزوو، مونته‌نگرو، صربستان، تاجیکستان و ترکمنستان. محدودیت داده‌ها جلوگیری از پیش‌بینی اجزاء GDP یا تراز پرداخت جزئیات را برای این کشور است.
- صادرات و واردات کالاها و خدمات غیرعامل (GNFS).
- کشور انتقال CEE : و (F + G) CIS در زیر.
- اروپای مرکزی و شرقی : آلبانی، بوسنی و هرزگوین، بلغارستان، گرجستان، کوزوو، لیتوانی، مقدونیه، FYR، مونته‌نگرو، رومانی، صربستان.
- کشورهای مستقل مشترک المنافع : ارمنستان، آذربایجان، بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان، مولداوی، فدراسیون روسیه، تاجیکستان، ترکمنستان، اوکراین، ازبکستان.

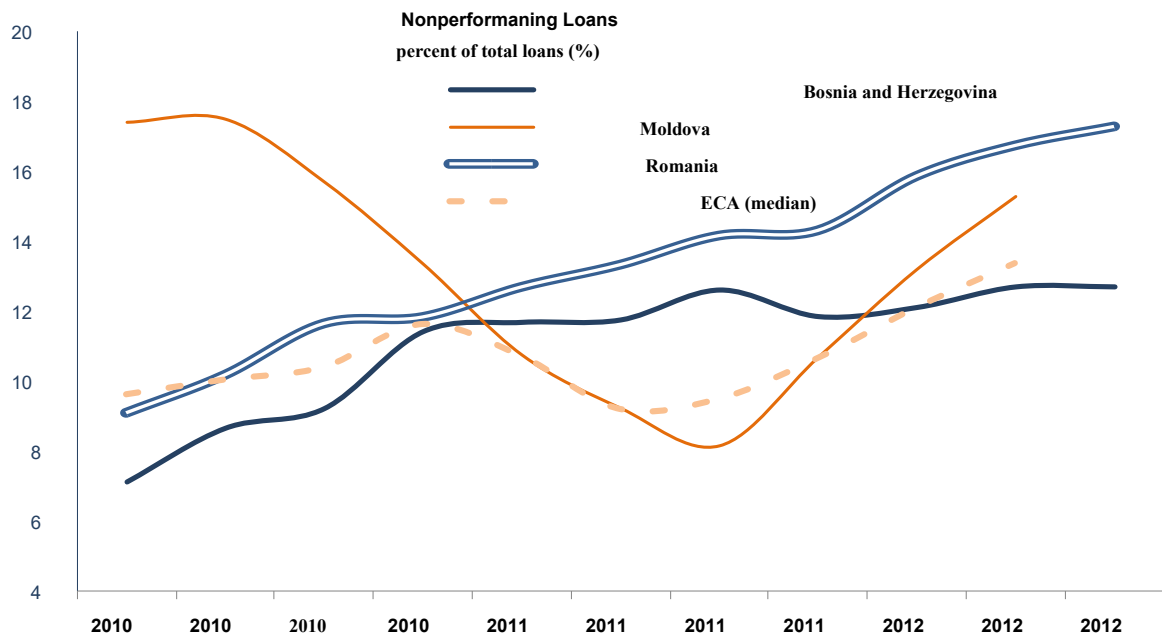
شدید در رشد اعتبار می‌شود. اگر کشورها از بازارهای سرمایه‌ای بین‌المللی سود ببرند این تعدیل شدید، آشفتگی عمده‌ای در اقتصاد تولید نمی‌کند. ایجاد توازن اقتصادی با سست کردن کسری حساب جاری از ۱۰ درصد در سال ۲۰۱۱ تا ۶.۸ درصد در سال ۲۰۱۲ آغاز شد. درحالی‌که انتظار می‌رفت جریان سرمایه ترکیه در سال آینده تقویت شود، کسری حساب جاری بالا، باقی ماند و کشور را در مقابل تغییرات ناگهانی در تمایلات سرمایه‌گذاران آسیب‌پذیر کرد. با اینکه تعدیل شدید، آشفتگی عمده‌ای در اقتصاد تولید نمی‌کند. ایجاد توازن اقتصادی با سست کردن کسری حساب جاری یادشده باقی ماند و کشور را در مقابل تغییرات ناگهانی در تمایلات سرمایه‌گذاران آسیب‌پذیر کرد. به علاوه، درحالی‌که تعدیل از طریق کاهش واردات انجام گرفت، برگشت صادرات آن علت عمده صادرات بی‌سابقه طلا به ایران در ازای واردات انرژی از ایران بود. تأثیر صادرات طلا روی حساب جاری غیرقابل تحمل بود؛ با وجود این افت سرمایه روی ذخایر طلا به افزایش واردات نیاز داشت تا ذخایر را به حالت نرمال برگرداند.

انتظار می‌رود رشد اقتصادی در روسیه، بزرگترین اقتصاد در منطقه، به علت تأثیرات پایه‌ی نامساعد، قحطی در محصولات کشاورزی، افزایش تورم، و تمایل ضعیف جهانی از ۴.۳ درصد در سال ۲۰۱۱ تا ۳.۵ درصد در سال ۲۰۱۲ افت کند. به‌رغم طرح پیشنهادی قیمت بالای نفت، انتظار می‌رود رشد اقتصادی تا سال ۲۰۱۵، تا ۳.۸ درصد بازار کارگری سخت و نیز محدودیت‌های ظرفیتی را منعکس می‌کند. تولید برای دولت سخت خواهد بود؛ مگر اینکه سرمایه‌گذاری عمومی را از نظر کسری شدید بودجه غیر نفتی اضافه کند. همین‌طور، پیش‌بینی شد رشد اقتصادی قزاقستان به علت محدودیت‌های ظرفیتی و تأثیر خشکسالی بر تولید گندم در سال ۲۰۱۲ روندی آهسته داشته باشد و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۱۴ بعد عملیاتی شدن میدان‌های نفتی بالا برود.

برای صادرات کالا، چالش کلیدی ادامه پیدا کرد. این چالش به‌شدت به صنایع استخراجی وابسته است. بیشتر آنها به محدودیت‌های ظرفیتی ضربه می‌زنند و درحالی‌که اکتشافات جدید و سرمایه‌گذاری‌ها می‌بایست به افزایش تولید در دوره پیش‌بینی شده بینجامد، هم سرعت درآمد (پیشنهاد شد قیمت‌های کالا به معنای واقعی کاهش یابند) و هم رشد تولید نسبت به چندین سال اخیر به طور قابل توجهی آهسته‌تر بوده است. با اینکه بخش‌های استخراجی منابع اصلی درآمد باقی خواهند ماند، سیاست باید بر برقراری شرایطی تمرکز کند که تحت آنها، دیگر بخش‌های اقتصاد می‌توانند به سرانجام برسند و توسعه پیدا کنند. در اینجا هیچ پاسخ راحتی وجود ندارد؛ اما ارتقای پیش‌بینی‌پذیری و تحمیل قانون‌ها، کاهش هزینه‌های مدیریتی و نرخ مانع و سرمایه‌گذاری هم در سرمایه‌ی زیرساخت و سرمایه‌های انسانی مؤلفه‌های مهم هر تلاش برای مختلف کردن و کاهش وابستگی درآمدهای حاصل از کالا هستند.

قیمت‌های غذایی که در تجارت‌های بین‌المللی خرید و فروش می‌شوند، در تابستان ۲۰۱۲ در نتیجه شوک‌های معکوس آب و هوا، خیزهایی داشته است. تاکنون، شوک قیمت جاری غذا کمتر از سال ۲۰۰۷-۲۰۰۸ است که علت عمده آن وجود غلات کمتر بود. قیمت‌ها در سرتاسر جهان و قیمت‌های محلی در دوره‌های اخیر روند روبه‌کاهشی داشته‌اند. افزایش در قیمت غذا بر جمعیت فقیر تأثیر خواهد گذاشت؛ چرا که این طبقه باید سهم بیشتری از بودجه خود را صرف غذا کنند. با وجود این، نوسان بیشتر قیمت‌های کالا به سیاستی مشترک برای واکنش نیاز دارد تا به منظور پاسخ به بحران‌ها ظرفیت‌های قدرتمند شبکه‌های امنیت اجتماعی را ترکیب کند و برنامه‌های کشاورزی را تنظیم کنند تا بتواند تأمین‌کننده باشد. گذشته از خطرهای جهانی برای اقتصاد منطقه، سیستم‌های بانکداری در برخی از کشورها تحت فشارهای قابل توجهی هستند. پایین آمدن شدید فعالیت اقتصادی، تقاضاهای اعتباری ضعیف و شرایط مالی خارجی سخت بر منفعت آن‌ها فشار وارد می‌کند. وام‌های غیر اجرایی در برخی کشورها مخصوصاً در بلغارستان (۱۷ درصد)، بوسنی و هرزگوین (۱۲.۷ درصد)، ملداوی (۱۵.۳ درصد) و رومانی (۱۷.۳ درصد) رو به افزایش است. بعد از افت اقتصادی شدید، نرخ‌های وام‌های غیر اجرایی NPL در کشورهایی مانند اوکراین به نظر رو به افزایش می‌آید در حالی که قزاقستان در نرخ بالای ۳۷ درصد باقی مانده است. سطوح بالای NPL در سیستم بانکداری منطقه بعدها رشد اعتباری را محدود می‌کند؛ که در حال حاضر به طور قابل توجهی پایین است. با وجود این، سطوحی از برگشت در بانک‌های منطقه وجود دارد که نرخ کفایت سرمایه آنها تا پایان سال ۲۰۱۱ میلادی ده درصد بوده است. صادرات طلای ترکیه از ۲.۷ میلیارد دلار از ژانویه تا ۱۴.۳ میلیارد دلار تا اکتبر سال ۲۰۱۱ رسید. دولت ترکیه در ۲۳ نوامبر اعلام کرد ایران از درآمد حاصل از فروش انرژی به ترکیه استفاده

می‌کرد که در بانک‌های ترکیه برای خرید طلا به صورت امانت گذاشته شده بود و متعاقباً به ایران انتقال داده می‌شد. ایران ۱۸ درصد از گاز طبیعی و ۵۱ درصد از نفت ترکیه را تأمین می‌کرده است.

شکل ۶. افزایش قابل توجه سهم وام‌های غیر نمایشی در کل وام
Source: IMF Financial Soundness Indicators and World Bank, 2013

جدول ۳. وضعیت فعلی و پیش‌بینی روند اقتصادی کشورهای اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی^۱

کشور	سال	۲۰۰۹a	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
آلبانی	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (رشد سالانه٪) b	۴.۹	۳.۵	۳	۸	۱.۶	۲	۳
	حساب جاری (bal/GDP) (%)	-۸.۶	-۱۱.۴	-۱۲.۶	-۱۱.۸	-۹.۷	-۷.۹	-۶
ارمنستان	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (رشد سالانه٪) b	۷.۷	۲.۲	۴.۷	۶.۸	۴.۳	۴.۴	۴.۴
	حساب جاری (bal/GDP) (%)	-۷.۴	-۱۴.۶	-۱۰.۸	-۱۰.۶	-۹.۳	-۹.۱	-۹.۱
آذربایجان	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (رشد سالانه٪) b	۱۴.۴	۵.۱	.۱	۲	۴.۲	۳.۷	۳.۶
	حساب جاری (bal/GDP) (%)	۲.۹	۲۸.۹	۲۶.۶	۱۵.۵	۱۲.۴	۱۱.۴	۹.۹
بلاروس	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (رشد سالانه٪)	۶.۶	۷.۷	۵.۳	۲.۸	۴	۴	۴.۵
	حساب جاری (bal/GDP) (%)	-۴.۶	-۱۵	-۱۰.۵	-۱.۵	-۳	-۳.۵	-۴.۴

۱. پیش‌بینی بانک جهانی غالباً بر اساس اطلاعات جدید و (جهانی) و شرایط به‌روز تغییر می‌کند. در نتیجه، پیش‌بینی‌های ارائه شده در اینجا ممکن است با موارد موجود در دیگر اسناد بانک متفاوت باشد؛ حتی اگر ارزیابی اولیه قابل توجهی از چشم‌انداز کشور در هر لحظه در زمان متفاوت باشد. با توجه به محدودیت‌های داده‌ها برای بوسنی و هرزگوین و ترکمنستان پیش‌بینی نشده است.

- a. نرخ رشد تولید ناخالص داخلی به طور متوسط ساده هستند، متوسط ترکیب فعلی سهام مانده حساب بیش از فواصل در طول دوره است.
b. محاسبه GDP براساس دلار آمریکا در سال ۲۰۰۵ بوده است.

کشور	سال	۲۰۰۹a	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (رشد سالانه٪) b	۳	۹.۲	۸.۵	۲.۹	۴	۴.۵	۵	
	-۳.۳	-۶.۴	-۱.۰	-۶.۸	-۷	-۶.۸	-۶.۵	
حساب جاری (%) bal/GDP								
اکراین	۳.۹	۴.۱	۵.۲	.۵	۲.۲	۳.۲	۳.۵	
	۲.۲	-۲.۵	-۶.۲	-۷.۸	-۶.۶	-۵.۶	-۴.۷	
حساب جاری (%) bal/GDP								
ازبکستان	۶.۱	۸.۵	۸.۳	۸.۲	۷.۵	۷	۶.۸	
	۵.۲	۴.۹	۴.۸	۴.۵	۴.۵	۴	۳.۸	
حساب جاری (%) bal/GDP								

Source: World Bank, 2013

نتیجه‌گیری

رشد و توسعه اقتصادی برای کشورها در دوران کنونی، بدون توجه به منطقه‌گرایی و ایجاد سازمان منطقه‌ای، مشکل و حتی غیر قابل دستیابی است. با نگاهی به وضعیت کشورهای عضو اتحادیه اروپا، آسه‌آن و نفتا می‌توان بیان داشت که در دیگر مناطق جهان، تحول و رشد اقتصادی، نامناسب و حتی ضعیف است. قاره آفریقا نمونه‌ای مشخص از ضعف سازمان منطقه‌ای کارآمد است. کشورهای عمدتاً ضعیف این قاره، جزو فقیرترین کشورهای دنیا هستند. در مناطق مورد مطالعه در این مقاله، نبود سازمان منطقه‌ای و کارآمد، بر وضعیت رشد ضعیف اقتصادی آنها، تأثیرگذار بوده است. با نگاهی به موقعیت ژئواستراتژیک و ژئواکونومیک مناطق اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی، و مقایسه آنها با دیگر مناطق جهان، مثلاً با جنوب شرق آسیا (آسه‌آن)، قابل بیان است که نبود منطقه‌گرایی در میان کشورهای این مناطق، بر رشد اقتصادی آنها، تأثیر منفی داشته است.

باید گفت که افت شدید در اعتماد میان کشورها، می‌تواند منجر به معکوس شدن شرایط مالی جهانی شود و به طور چشمگیری روی کشورهای با نیازهای مالی خارجی بالا در سال ۲۰۱۲ اثر بگذارد (رکود حساب جاری و پرداخت بدهی‌های خارجی در اقساط بلند مدت). حتی اگر خطرهای مربوط به چالش‌های آمریکا و منطقه اروپا کاملاً بالفعل نشوند، این کشورها هنوز موقعیتی آسیب‌پذیر دارند؛ چرا که این عدم قطعیت‌ها احتمالاً نوساناتی را در بازهای مالی ایجاد می‌کند. برخی از این نوسانات کاهش یافته‌اند. طبق اطلاعات اخیر توسط بانک پرداخت‌های بین‌المللی، همه کشورهای منطقه، به استثنای بلغارستان و اوکراین، از سال ۲۰۱۱ نیازهای مالی و خارجی خود را برای سال ۲۰۱۳ پایین آورده‌اند و بدهی کوتاه مدت خود را کاهش داده‌اند. دورنمای اقتصادی منطقه اروپای مرکزی، شرقی و آسیای مرکزی، هنوز هم موضوع جدی کاهش خطرهای منطقه‌ای و جهانی است. به طور کلی در دورنمای وضعیت مناطق مورد مطالعه، از لحاظ خارجی موارد زیر در این مناطق قابل بررسی هستند:

روابط خارجی و مالی منطقه با کشورهای اروپایی که درآمدهای بالایی دارند، به طور مستقیم تحت تأثیر بدتر شدن بحران بدهی منطقه اروپا خواهند بود؛ اما حتی یک رشد آهسته یا سناریوی رکود از بازیابی اروپا و آسیای مرکزی تجاوز خواهد کرد. سیاست مالی فلج‌کننده آمریکا یکی دیگر از خطرهای تهدیدکننده است. در اینجا روابط مستقیم تأثیرپذیری کمتری دارد (تولید ناخالص داخلی ۰/۹ درصد ارزیابی شده است) و صادرات کنندگان نفت و فلزات منطقه‌ای به دلیل قیمت‌های ضعیفتر کالاها ضربه شدیدتر می‌بینند؛ اما، این موقعیت تأثیرات شگرفی بر منطقه اروپا (و اروپای در حال توسعه) دارد که باید به طور جدی به آن توجه شود.

منابع

- باریر، جی پی. (۲۰۱۰، ۴ می)، ترکیه، پل بین اروپا و آسیای مرکزی. برگرفته از لینک www.cerium.ca
- توال، فرانسوا و لورو، پاسکال. (۱۳۸۰). ژئوپلیتیک، ترجمه: حسن صدوق و نینی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی
- حافظ‌نیا، محمدرضا. (۱۳۸۵). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، مشهد: پاپلی.

دادس، کلاوس. (۱۳۸۴). ژئوپلیتیک در جهان متغیر، ترجمه زهرا احمدی‌پور با همکاری عطاءالله عبدی، چاپ اول، تهران: بلاغ دانش.

سعیدی، عباس. (۱۳۸۷). منطقه، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، تهران: سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.
منطقه اروپا و آسیای مرکزی، چشم‌انداز اقتصاد جهانی. (۲۰۱۳، ۴ می). برگرفته از www.World Bank.com
مهکویی، حجت، ورزش، اسماعیل و عباسی، علیرضا. (۱۳۹۰). ژئوپلیتیک نفت و ایجاد چالش در روابط کشورهای ساحلی خلیج فارس، مجموعه مقالات هفتمین همایش ملی خلیج فارس، دهم اردیبهشت، تهران: جهاد دانشگاهی.
یزدانی، عنایت‌الله، نویس‌رکانی، مجتبی، مرادی، سوسن. (۱۳۸۶). تبیین ژئوپلیتیکی رقابت قدرت مطالعه موردی: اوراسیای مرکزی در بازی بزرگ جدید. فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۳(۹)، ۱۵۸-۱۲۰.

Barriere, J Ph. (2005). *La Turquie, Pont Entre I Europe et I Asie Central*, Available at : <http://www.cerium.ca>, (accessed on 4/5/2010)

Blatter, J. (2004). From 'spaces of place' to 'spaces of flows'? Territorial and functional governance in cross-border regions in Europe and North America. *International journal of urban and regional research*, 28(3), 530-548.

Collins, A. (Ed.). (۲۰۱۰). *Contemporary security studies*. Oxford university press.

Elena, M. (2009). *Russian 'separatism' in Crimea and NATO: Ukraine's big hope, Russia's grand gamble*, Chaire de Recherche du Canada; surles conflits identitaires et le terrorisme (Canada Research Chairs). August, pp 58- 72

Francke, M., & Ham, E. (2006). *Space of Flows Manuel Castells*. Geographical Approaches, 26/1.

Harmaakorpi, V., & Uotila, T. (2006). Building regional visionary capability. *Futures research in resource-based regional development. Technological Forecasting and Social Change*, 73(7), 778-792.

Gantsho, Mandia S.V. (2008). Cities as Growth Poles Implications for Rural Development, Vice-president Operations Vice Presidency IIII NFRA Structure, Private Sector, Regional Integration & Trade, *Annual Meetings Seminar HELD in Maputo*, Mozambique, pp 120- 138

Muzaffarli, N. (2008). *Central Asia and the Caucasus, Journal of Social and Political Studies; Guam : from a Taetieal Allianee To Strategic Partnership*, Nazim Muzaffarli, 3-4 pp51-76. <http://www.cac.org>

World Bank (2013) *Europe and Central Asia Region*, Global Economic Prospects January 2013, [www. World Bank.com](http://www.World Bank.com) (accessed on 4/5/2013)